

SWENDEN - WIENERBERGER

swenden

P.V.B.A. STEENFABRIEKEN SWENDEN - RUMST — TEL. (031) 88 40 01 (6 l.)
N.V. SAMENWERKENDE STEENNIJVERAARS - STEENDORP (O.V.L.) — TEL. (031) 74 12 02
N.V. SAMENWERKING - NIEL - KLAMPSTEEN - PAEPESTEEN — TEL. (031) 88 15 15

PRODUKTIE 1975: 500.000 m³ BAKSTEEN

Eind juni 2003 stond in de *Financieel-Economische Tijd* te lezen dat meester-steenbakker Michel Swenden zijn firma verkocht had aan het Oostenrijkse Wienerberger-concern, een bedrijf op wereldformaat. Zo komt een einde aan het afzonderlijk bestaan van de firma Swenden, de laatste onafhankelijke steenbakkerij in de fusiegemeente Rumst, onder de naam Swenden-Cuykens reeds bestaande vanaf 1873.

Waar vroeger de grens liep tussen de twee afzonderlijke gemeenten Rumst en Terhagen, bemerken we, voor de Lingl-ovens 5 en 6 een electriciteitskabine aan de Nieuwstraat en daarop het jaartal 1873 met lauwerkrans. De gelegenheid dus om in te gaan op de wordingsgeschiedenis van de steenbakkerij Swenden, alsook, zijdelings, op het ontstaan van de eerste steenbakkerijen te Rumst-West, tussen het oude Schans aan de Rupel (denk aan de Schransstraat) en de Hollebeek-Molenveldstraten.

Op 14 februari 1748 huwt een Corneel Cuykens uit Puurs met Magdalena Fierens, weduwe van Jan Eeckelaers (+1747), dochter van Simon Fierens en Catharina Van Hoof, de welgestelde eigenaars van het Hooghuys op “de Soppen”, gelegen halfweg de Hollebeek, links tussen deze straat en de Konijnenweg, een weg, die vroeger liep van “de Hoef” aan de Steenberghoekstraat naar de Konijnenberg (Corningsberg) aan de ’s Herenbaan.

Magdalena was de jongste dochter van vader Fierens, een ondernemende vrouw. Bij de verpachting der tienden van Rumst in 1765¹⁶ staat haar man, pachter Cuykens, reeds vermeld. Zijn bedrijf grenst aan dit van Gommaar Fierens, de jongere broer van Magdalena die gehuwd was (1764) met Anna-Maria Kuykens, de jongste zus van Corneel. Anna-Maria moet haar broer gevolgd zijn naar Rumst, want ze huwt in de parochie van Sint-Pieter. Op de kadasterkaart van Rumst, 1803, staan de twee winningen nog netjes naast mekaar afgetekend. De eigenaars zijn ondertussen wel veranderd, maar het goed is in de familie gebleven.

Corneel Kuykens moet in de wijk Terhagen, die zich uitstrekte tot de Hollebeek, een man van aanzien geweest zijn. Hij staat zelfs ergens vermeld als *president*, wat die titel ook moge

betekend hebben. In de gelukkige jaren onder keizerin Maria-Teresia heeft hij zijn bezit merklijk kunnen vermeerderen, kapitaal dat hij, of beter zijn vrouw, want hij overleed jaren vóór Magdalena, dat zij dus later zou doorgeven aan de kinderen. De oudste zoon Kuykens, Peter (1752), landbouwer zoals zijn vader, trad in het huwelijk met een Joanna Verberght uit Heindonk. Hun oudste zoon, Corneel, moest dienst nemen in het leger van Napoleon, als kanonier te voet, en overleed in 1808 in het gasthuis van Gent. Een jongere zoon, eveneens een Corneel, klopt vijf jaren dienst in het leger van de ons welbekende Willem. Geen verloren jaren voor wie zijn ogen open hield. Een goede leerschool en kans om een kapitaaltje aan soldij opzij te leggen. Deze Corneel zou de eerste steenbakker Cuykens (de K was ondertussen gesneuveld voor de Franse C) worden te Rumst-West, toen nog deeluitmakend van het gehucht Terhagen, dat zoals boven gezegd liep tot de Hollebeek, Steenberghoekstraat, Oude Baan langs de Rupel. Die Oude Baan loopt door tot de nog steeds bestaande straat van die naam. Later is de Oude Baan in Rumst verdwenen, vervangen door de Nieuwstraat, de “Nieuwe” straat. Dit ter oriëntatie voor de lezer van deze tijd.

Corneel Cuykens (1802) huwde in 1834 Elisabeth Van Ranst, uit Boom, langs haar moeder, een Bal, van steenbakkersafkomst. Door zijn huwelijk was vader Van Ranst overgeschakeld van het landbouwbedrijf naar de steenbakkerij. Dochter Elisabeth had dat goed in haar hoofd geprent. Ze was een daadkrachtige vrouw. Haar echtgenoot Corneel, klein van gestalte, met de typische landbouwerspet hield ze voor: begin met een steenbakkerij! Corneel had de hoeve Van Segvelt, Scheepsmakersrek genaamd, naar het “rek” op de Rupel, verworven. Ze lag ter hoogte van oven Vier der latere steenbakkerij Swenden, nu ook al ettelijke jaren verdwenen, afgebroken.

Figuur 9. Corneel Cuykens 1802-1861

Toen de schouw van de oven werd opgetrokken, kort bij de waterkant, stootten de werklieden op de resten van de oude bornput der hoeve.

Corneel heeft de raad van zijn vrouw niet in de wind geslagen. Hij bezat wat kapitaal - de tekst boven bewijst het - en was werklustig. Begin der jaren vijftig wordt hem door de Bestendige Deputatie der provincie machtiging gegeven om te beginnen met een steengeleeg. Van Montfort-Van Ranst ontving een gelijkaardige machtiging (zie L. De Schepper, *Hemiksem*, 1953, met verwijzing naar het Provinciaal Archief te Antwerpen). Het bekende plan Popp uit die tijd vermeldt ook reeds de steenbakkerijen Tobback-Celis en P.J. Van den Wijngaert.

In 1863 overlijdt Corneel Cuykens, 61 jaar oud. Hij

¹⁶ Vermeulen L., (1993). *Schepengriffie van Rumst*, uitgave Rumesta 1993. Rumst, pag. 43.

laat nog jonge kinderen na. Moeder Cuykens, vrouw Van Ranst, en de oudste zoon Alfons zullen het bedrijf van vader voortzetten en uitbreiden.

Op 4 mei 1871 doet Elisabeth “een gifte” aan haar zeven kinderen, nl. de steenbakkerijen, gebouwen, huizen, gronden, kaai, in het oostelijk deel van het gehucht Terhagen, toen nog niet afgescheiden van de gemeente Rumst. Volgens de plannen zou de hoeve Cuykens onder de nieuw op te richten gemeente Terhagen vallen; later bleek dit niet zo te zijn.

Op 1 augustus 1872 treden de kinderen Cuykens uit onverdeeldheid. We noemen:

Alfons Cuykens gehuwd met Leopoldine Van Montfort

Frans Cuykens gehuwd met Filotea Van Akeleyen

Regina Cuykens gehuwd met Edward Springael

Karel Cuykens ongehuwd

Eduard Cuykens gehuwd met Mathilde Swenden

Sofie Cuykens gehuwd met Victor Vermeulen

Filomène Cuykens ongehuwd.

Allen zijn ze steenbakkers, woonachtig te Rumst, behalve Sofie die met haar man, brouwer, te Mechelen verblijft.

Op 6 mei 1873 wordt te Rumst het huwelijk gesloten tussen Filomène Cuykens en Emiel Swenden, deze laatste toen nog minderjarig. Emiel was de zoon van de Boomse huidevetter Pieter-Augustijn, in de wandeling “Pietje den Deen”. Zijn vader, Jacob Svensson (later Svendson, nog later Swenden), “den Deen”, was ten tijde van de continentale blokkade, opgelegd door Napoleon, in Boom verzeild geraakt. Hij kwam uit een armtierig landbouwersdorpje aan de kust van Zweden, boven Denemarken.

Bij huwelijkscontract voor notaris Van Camp te Kontich brengt Emiel Swenden 6.000 BF in, uit de successie van zijn vader, die pas jaren later zou overlijden; Filomène Cuykens brengt haar part in van de “de gifte” van 1871. Bij de deling van het daaropvolgend jaar werd de waarde ervan geschat op ongeveer 17.500 BF., franken van 1872!

Het gezin Swenden-Cuykens gaat dan te Terhagen wonen en de steenbakkerij zal jarenlang van Terhagen uit bestuurd worden. Naar het voorbeeld van haar moeder volgde de echtgenote van Emiel de zaken van nabij. De jonge steenbakkerij breidde zich geleidelijk uit, o.a. door overname, c.q. erfenis, onder de kinderen Cuykens-Van Ranst. In 1895 telt het bedrijf, volgens het reeds geciteerde werk van L. De Schepper “19 open ovens zonder schouw”. Ter vergelijking, het Rumstse bedrijf Haesaerts-Verbruggen bezat er in het zelfde jaar 14. Dit laatste bedrijf ligt aan de grondslag van de latere firma *Rupel en Nete*. De familie Verbruggen, “die van de meulen” was groot-grondbezitter in Rumst. Door zijn huwelijk beschikte Dr. Med. Haesaerts sr. over kleigronden, dus... ontginnen! Constant Cuykens de tweede zoon van Alfons, zou hetzelfde doen te Lachenen (Lier).

In 1909 schenken Emiel Swenden-Cuykens aan hun drie zonen, Victor, Michel en Achilles, - een vierde zoon Alfons, de oudste was als knaap op tragische wijze overleden - het steengelaag

Swenden-Cuykens, dat zoals we vermeldden, reeds sterk uitgebreid was. En onmiddellijk stichten de drie voornoemden de maatschappij *Gebroeders Swenden*. De oorlogsjaren zijn vanzelfsprekend een lelijke streep door de rekening, maar de daaropvolgende wederopbouw maakte dan weer alles goed. *Gebroeders Swenden* kan het aangrenzende Jordens overnemen (het oude bedrijf Kiekens) zodat de gronden van de maatschappij zich uitstrekken van “de Hoef” tot de grens met Terhagen, aan “Neel de Wit”. De enclaves van Michel Cuykens (vroeger Alfons, later Antoine en Michel) en van de erfgenamen Cuykens-Swenden liggen ertussen. De economische crisis van de jaren dertig met daarop de oorlogsjaren worden moeizaam doorworsteld. De wederopbouw na W.O. II en een gezinsvriendelijke bouwpolitiek betekende een heropleving van de steennijverheid, maar het werd weldra duidelijk dat het oude systeem van werken, met zijn eindeloze rijen droogloodsen en steeds nog sterk arbeidsintensief, achterhaald was. De automatisatie vergde grote investeringen, dus kapitalen, die dan uiteindelijk toch gevonden werden onder de aandeelhouders, die zich vanzelfsprekend niet meer beperkten tot de stichters van het aanvankelijke *Gebroeders Swenden* van 1909. De tweede generatie was ondertussen aangetreden.

Figuur 10. Ovens Lingl 1 tot 4 die in 2003 werden afgebroken.

In 1988 overleed de voornaamste aandeelhouder, Jozef Swenden sr. (78 j.) Als enige zoon van Victor vertegenwoordigde hij het hoogste aantal acties. Moeizame onderhandelingen leidden uiteindelijk tot de overname van het ganse bedrijf Swenden door Michel Swenden, kleinzoon van Michel sr., vertegenwoordiger van de derde generatie dus.

Concreet slaat deze overname terug op:

B.V.B.A. Steenfabrieken Swenden te Rumst,

N.V. Samenwerking te Niel,

N.V. Samenwerkende Steennijveraars te Steendorp-Temse,

Syndikaat Machiensteen N.V. (Verkoopssyndikaat Rumst).

In het jaar 1991 verkocht Michel Swenden de fabrieken van Niel (handvorm-gevelsteen) aan de Westvlaamse firma De Simpel.

Tevens verkocht hij ook in de voorbije jaren hectaren grond gelegen aan de Nieuwstraat en de Steenberghoekstraat, vage grond, in de huidige stand van zaken voor de bedrijvigheid overbodig. Koper firma Van Cauwenbergh had zich tevoren reeds de gronden aangeschaft van de ontbonden firma *Rupel en Nete* langs de Doelhaagstraat.

Het bedrijf Swenden heeft honderddertig jaar onafhankelijk bestaan, we kunnen zelfs zeggen honderdvijftig jaar. De beruchte bladzijde van de geschiedenis is weer eens omgeslagen. *Rumesta* bracht U op de hoogte van de inhoud. Voor Rumst en Terhagen heeft alles heelwat betekend.

Karel Swenden